

ფრაზეოლოგიზმების შედარებითი ანალიზის როლი ფრაზეოლოგიისა
და ფრაზეოლოგიის

ბელა ხაბიშვილი, ციური ახვლედიანი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

E-mail: belakhab@yahoo.com; tsiuriakhvlediani@yahoo.com

<https://doi.org/10.52340/lac.2022.832>

ენა წარმოადგენს ჩვენი ყოფის აღქმა-ჩაწვდომისა და კვლევის მთავარ ინსტრუმენტს, ასევე ადამიანთა კომუნიკაციის ძირითად საშუალებას. ენობრივ საშუალებათა დახმარებით, ურთიერთობის შესაძლებლობით შეგვიძლია გავეცნოთ სხვა ცივილიზაციებსა და კულტურებს. სიტყვა „კულტურა“ ლათინური წარმოშობისაა: «**colere**», ნიშნავს კულტივირებას, დანერგვას ანუ ნიადაგის დამუშავებას, მომზადებას. შუასაუკუნეებში, ეს ტერმინი აღნიშნავდა მარცვლოვან კულტურათა გაზრდის პროგრესულ მეთოდს და აქედანაა წარმოშობილი ტერმინი «**agriculture**». მოგვიანებით, XVIII-XIX საუკუნეებში, დაიწყო ამ სიტყვის გამოყენება ადამიანების მიმართ იმ შემთხვევაში, თუ ადამიანი გამოირჩეოდა აღზრდით, კარგი მანერებით, დახვეწილობით, სინატიფით, მას უწოდებდნენ კულტურულს. ძირითადად, ეს ტერმინი გამოიყენებოდა დიდგვაროვანთა, დიდებულთა და უბრალოთა დასაპირისპირებლად. გერმანულ ენაში, სიტყვას **Kultur** აქვს მაღალი ცივილიზაციური განვითარების აზრი. ამჟამად, კულტურას ხშირად აიგივებენ მატერიალურ და სულიერ კეთილდღეობათა ერთობლიობასთან, კაცობრიობის მიღწევათა პროგრესთან, რაც წარმოადგენს განსაზღვრულ ფასეულობას მომავალ თაობათათვის.

კულტურათა განსხვავება, კერძოდ, რელიგიურთა შეიძლება გახდეს კონფლიქტთა მიზეზიც, რადგან ყოველთვის ვერ ხერხდება დიალოგის წარმართვა და რაციონალური ურთიერთქმედება სხვადასხვა კულტურათა შორის. ენა არის იმ გარემომცველი სამყაროს ასახვა, რომელშიც მუდამ შეიძლება დავინახოთ ცივილიზაციის სურათი, განსაკუთრებული და თვითმყოფადი თითოეული ხალხისათვის, ეთნიკური ჯგუფისათვის. განსაზღვრული ხალხის წარმომადგენელი არის ნაციონალური მენტალიტეტისა და ენის მატარებელი. მეცნიერებაში, ენა - არის დისციპლინათაშორისი შესწავლის საგანი, რადგან იგი მოიცავს ადამიანის მოღვაწეობის სხვადასხვა ასპექტებს. შეიძლება ითქვას, რომ ენა წარმოადგენს ეთნიკური ჯგუფის ყველაზე მეტად ნათელ მაიდენტიფიცირებელ მახასიათებელს. ენის შესწავლა - ეს არის არა მარტო ლექსიკურ ერთეულთა და გრამატიკულ წესთა, არამედ მის სოციოკულტურულ, მათ შორის, ლინგვოკულტურულ თავისებურებათა შესწავლა.

ეთნოკულტურის შეცნობის ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტური ხერხია ანდაზების, თქმების, ნაციონალურ სიმბოლოთა და ცრურწმენათა ანალიზი და კვლევა, რომელთა საშუალებითაც შეიძლება წარმოვადგინოთ განსაზღვრული ეთნოსის ისტორიული, რელიგიური და კულტურული განვითარების სურათი. როგორც წესი, ჩამოთვლილ ფენომენთაგან, მრავალი მათგანი ენაში წარმოდგენილია მყარი იდიომატური გამონათქვამებითა და ფრაზეოლოგიზმებით. თითოეული კულტურა სპეციფიკურია, ამიტომაც ფრაზეოლოგიზმთა და იდიომთა ანალიზი გვაუწყებს, რომ ამა თუ იმ მოვლენის ინტერპრეტაცია ვარირებს კონცეპტისაგან დამოკიდებულების მიხედვით, რადგანაც ენობრივი ხერხები სხვადასხვაგვარად აფიქსირებენ განსაზღვრულ ცნებათა დეტერმინირებას.

სხვადასხვა ენათა იდიომატურ ენობრივ ერთეულთა სინქრონული ანალიზი საშუალებას გვაძლევს აღვნიშნოთ, რომ ცრურწმენები, ჩვევები, რელიგიურ წეს-ჩვეულებათა განსხვავებანი აისახება ფრაზეოლოგიზმებში. ისინი წარმოადგენენ ხალხის მენტალიტეტის ფასოვან წყაროს. ფრაზეოლოგიური ჯგუფები ინარჩუნებენ განსაზღვრული ეპოქის საზოგადოების აზრთა ხატებს და გამოხატავენ ეთნოსის, ფობიების, ცრურწმენებისა და ტრადიციების მსოფლმხედველობას. სხვადასხვა ლინგვისტურ ხერხთა გამოყენება საშუალებას გვაძლევს ვიმსჯელოთ კულტურის სპეციფიკაზე. ილუსტრაციისათვის განვიხილოთ ფრანგული და ინგლისური იდენტური ფრაზეოლოგიზმები. საანალიზო მასალად გამოვიყენეთ 7 გამონათქვამი: 1. ფრანგ. **Un mouton à cinq pattes** – სიტყვასიტყვით: „ცხვარი ხუთი თათით“, ინგლ. **Rara avis** – სიტყვასიტყვით: „იშვიათი ჩიტი“. ამ გამონათქვამებში ხაზგასმულია რაიმეს უჩვეულობა. 2. ფრანგ. **Tirer le diable par la queue** – სიტყვასიტყვით: „მოქაჩო ეშმაკს კუდში“, ინგლ. **To pull the devil by the tail** – სიტყვასიტყვით: „მოქაჩო ეშმაკს კუდში“. აბსოლუტური დამთხვევაა ინგლისურ და ფრანგულ ენებში, თუმც არ არის გამოყენებული ცხოველის სახელი. სავარაუდოთ, გამონათქვამის ეს ვარიანტები ეფუძნება ცრურწმენათა ძალას და გამოხატავს რაიმე ძალის ამაოებას. 3. ფრანგ. **Acheter chat en poche** – სიტყვასიტყვით: „იყიდო კატა ჯიბეში“, ინგლ. **To buy a pig in a poke** – სიტყვასიტყვით: „იყიდო ღორი ტომარაში“. ამ გამონათქვამის მნიშვნელობაა: იყიდო რამე შეუპოვებელი, უცნობი. 4. ფრანგ. **C'est là que gît le lièvre** – სიტყვასიტყვით: „აი იქ არის ჩაფლული კურდღელი“, ინგლ. **That's the heart of the matter** – სიტყვასიტყვით: „აი გული საკითხისა (საქმისა)“. ამ გამონათქვამის მნიშვნელობაა: რას ეხება საქმე. 5. ფრანგ. **Etre cossu d'or** – სიტყვასიტყვით: „ოქროსაგან შეკერილი“, ინგლ. **Rolling in money** – სიტყვასიტყვით: „ფულში ცურვა“. ამ გამონათქვამის მნიშვნელობაა: ბევრი ფულის, ქონების ფლობა. 6. ფრანგ. **Il a une faim de loup** – სიტყვასიტყვით: „მგელივით შიმშილი“, ინგლ. **Hungry as a hunter** – სიტყვასიტყვით: „მონადირესავით მშიერი“. ამ გამონათქვამის მნიშვნელობაა: მშიერი ყოფნა. 7. ფრანგ. **Faire d'une mouche d'un éléphant** – სიტყვასიტყვით: „ბუზისაგან სპილოს გაკეთება“, ინგლ. **To make a mountain out of molehill** – სიტყვასიტყვით: „მთის გაკეთება თხუნელას სოროსაგან“. ამ გამონათქვამის მნიშვნელობაა: რაიმეს გაზვიადება.

➤ აბსოლუტური ექვივალენტური ფრაზეოლოგიზმები

აღსანიშნავია, რომ ფრანგულ და ინგლისურ ენებს შორის ფრაზეოლოგიზმების დონეზე არსებული მსგავსება შემთხვევით ფენომენს არ წარმოადგენს. მას მყარი ისტორიული საფუძველი აქვს: ფრანგული ენა ანგლოფონურ წრეებში ჯერ კიდევ შუა საუკუნეებიდან საკმაოდ დიდი პოპულარობით სარგებლობდა, რაც აქტიურად ისახებოდა ყველა სოციალური სფეროს წარმომადგენელთა მეტყველებაზე. მან ხანგრძლივი პერიოდის მანძილზე ასაზრდოვა დასავლეთევროპული ენა და კულტურა, მათ შორის ინგლისური კულტურაც.

ინგლისურ ენაში ფრანგული ფრაზეოლოგიზმები ან მათი ანალოგიით შექმნილი მყარი იდიომატური გამონათქვამები ლექსიკური ფონდის მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენს დღესაც. მიიჩნევა, რომ ინგლისური ენის ლექსიკური ფონდის 29%-ს ნორმანდიული და ფრანგული წარმოშობის სიტყვები და გამონათქვამები წარმოადგენს.¹ ამ ნაწილში გადაწვევით, ყურადღება გავამახვილოთ ფრაზეოლოგიზმებზე, რომლებიც, მათი შორეული ეტიმოლოგიური წარსულის მიუხედავად, არცერთ ენაში არ კარგავენ აქტუალობას და, არქაიზმებად ქცევის ნაცვლად, ენის გამდიდრების უალტერნატივო საშუალებას წარმოადგენენ. საქმე ეხება ფრაზეოლოგიურ შესიტყვებებს, რომლებიც, პრაქტიკულად, თარგმნას და ინტერპრეტაციას არ საჭიროებს. თუ წინა თავში ლინგვოკულტურულ განსხვავებებსა და ანალოგიებს ფრაზეოლოგიურ გამონათქვამთა შედარებისას სემანტიკურ დონეზე ვაღივებდით თვალს, ამ ნაწილში ფრაზეოლოგიზმების აბსოლუტურ ანალოგიას წამოვწევთ წინა პლანზე, ანუ განვიხილავთ გამონათქვამთა ჯგუფს, რომელიც ფრაზეოლოგიური გამონათქვამების ექსპლუატაციის ფორმატში ერთი ენიდან მეორე ენაზე თარგმნას არ საჭიროებს და, ამასთანავე, აბსოლუტური სოციოკულტურული იდენტურობითაც გამოირჩევა.

ინგლისურ ენაში არსებული ამ სახის ფრანგული წარმოშობის გამონათქვამების თემატური ნიშნით დახარისხებისას ვლინდება, რომ ყველაზე ხშირად გამოყენებადი ფრაზეოლოგიური ერთეულები ეხება გასტრონომიის სფეროს, ასევე კინემატოგრაფიულ საქმიანობას. ამ რიგში გამოყენების, სიხშირის მიხედვით პოპულარულად, შესაძლოა ასევე სასიყვარულო, პირად ურთიერთობებთან დაკავშირებული ფრაზეოლოგიზმები ჩაითვალოს. ცალკეულ ერთეულთა შორის ყველაზე ხშირია **have a rendez-vous (whith fiancé at the café), have an hors-d'œuvre, to eat à la carte, to eat on the menu, to have un aperitif, to have some amuse-bouche**. ამ სახის ფრაზეოლოგიური გამონათქვამები, მართალია არ წარმოადგენს იდიომებს, თუმცა მყარი შესიტყვებების ფორმატში ისინი მხოლოდ ამ ფორმით გამოიყენება და, რაც ყველაზე საინტერესოა, ლინგვისტური ექსპლუატაციის დროს, მათ პრაქტიკულად სინონიმური ანალოგები არ მოეპოვებათ; შესაბამისად, ეს გამონათქვამები ლექსიკოლოგიაში უალტერნატივო გამონათქვამებად შეიძლება ჩაითვალოს.

პროცესი მით უფრო საინტერესოდ იქცევა, თუ გავაანალიზებთ არსებულ რეალობას, სადაც ინგლისური ენის დომინირების შედეგად, დღევანდელ სამყაროში სხვადასხვა ენების

---

¹ Durand Charles X. „*La langue française : atout ou obstacle*“, Presses Univ. du Mirail, 1999 - 447 halaman.

ლექსიკური ფონდის ანგლიციზმებით გაჯერების პროცესს ვადევნებთ თვალს, რაც, ხშირ შემთხვევაში, საკმაოდ შორსაა ენის გამდიდრებასთან და უფრო მეტად ენების ბარბარიზმებით დაკომპლექტების რანგში გადის. ფრანგული ენის სტრუქტურირებისა და ევოლუციის თანამედროვე ტენდენციებში ეს გარემოება ხაზგასმით აღინიშნება. არსებულ სოციო-კულტურულ ვითარებაში, ჩვენს მიერ წარმოდგენილი გამონათქვამები პირუკუ პროცესის შესანიშნავი მაგალითია, რომელიც ინგლისური ენის ფონდის ფრანგული გამონათქვამებით გამდიდრებაში მდგომარეობს, გამონათქვამებისა, რომლებმაც გაუძლეს დროს და პრაქტიკულად უნიკალურ, შეუცვლელ ფრაზეოლოგიურ ერთეულებად იქცნენ.

აღსანიშნავია, რომ ამ სახის უალტერნატივო, როგორც ჩვენ ამას ვუწოდებთ, ფრაზეოლოგიზმები და იდიომატური გამოთქმები ინგლისურში არაერთია შემორჩენილი. მათ შორის, სამივე ზემოხსენებულ თემატურ ჯგუფთან მიმართებაში შესაძლოა დასახელდეს: *To be avant-gards film noir*, ყველა ენაში თითქმის შორისდებულად ქცეული *the femme fatale!*, *to have déjà vu*, საკვების მიღების წინ ყველაზე ხშირად ყურში მოსახვედრი უალტერნატივო *bonne appétit*, გამორჩეული, რჩეულთა შორის საუკეთესოს აღსანიშნი გამონათქვამი *la crème-de-la-crème*, რაც საინტერესოა, რომ ქართულშიც „ნაღების“ სახით ითარგმნება, რაც მისი სოციალური ეტიმოლოგიის გათვალისწინებით, სულაც არ უნდა იყოს გასაკვირი - კავშირის აღმოჩენა რძის თავზე მომდგარ ნაღებსა და საზოგადოების საუკეთესო წარმომდგენელთა შორის, რთული მისახვედრი არ უნდა იყოს.

ინგლისური ენის ფრანგული უალტერნატივო ფრაზეოლოგიზმებით დაკომპლექტებაში **მოდის** სფეროც გამოირჩევა. ამ სფეროს ფრაზეოლოგიური თუ არაფრაზეოლოგიური ფრანგულენოვანი ლექსიკა მთელს მსოფლიოში დომინანტურად ითვლება და ამ კატეგორიაში შესანიშნავად ჩაიწერება. ტენდენციის დასტურად თვით გამონათქვამი *to be à la mode* კმარა, რომ არაფერი ვთქვათ ყველა ამ სფეროში პოპულარულ ფრაზეოლოგიზმზე *to buy prêt à porter*, რომელიც მზა ტანსაცმლის ხაზის მარკირებისას არც ქართულში არ კარგავს აქტუალობას.

აღსანიშნავია, რომ ამ კატეგორიის ფრაზეოლოგიზმების თავისებურება პირველ რიგში სოციოკულტურულ და სემანტიკურ დონეზე აბსოლუტური იდენტობის შენარჩუნებაში მდგომარეობს, რაც აადვილებს ფრაზეოლოგიზმის გაგების ხარისხს მათი ლექსიკური მდგენელების იდენტურობიდან გამომდინარე. ეს გარემოება არამარტო ახალ შესიტყვებათა გაგებას, არამედ მათ შესწავლასაც აადვილებს და თავისუფლად შეიძლება გამოყენებულ იქნეს უცხოური ენის სწავლების დიდაქტიკური პოტენციალის სახით, როგორც დარგობრივი, ასევე ზოგადი ენის სწავლების თვალსაზრისით.

ჩვენს მიერ ფრანგულ და ინგლისურ ენებში განხორციელებული ფრაზეოლოგიზმების შედარებითი ანალიზი კონკრეტულ მიზანს ემსახურება, სადაც სამეცნიერო კვლევა პრაქტიკულ ლინგვისტურ კონტექსტში ჩაიწერება. საქმე ეხება ფრაზეოლოგიზმების ექსპლუატაციას, ერთი მხრივ, დიდაქტიკურ კონტექსტში, მეორე მხრივ კი - მათ როლს თავმანის განხორციელებისას.

წაშრომში, ფრაზეოლოგიზმების კატეგორიებზე საუბრისას, უკვე შევეხეთ უცხოური ენის სწავლა/სწავლების პროცესში მათი გაგებისა და გამოყენების მნიშვნელობას. მიგვაჩნია,

რომ მომდევნო კვლევები ფრაზეოლოგიისა და ფრაზეოლოგიის მიმართულებებით უნდა წარიმართოს. ამ ახალი ლინგვისტური დისციპლინების სფეროში წარმოებული ანალიზი ენის შემსწავლელს მოუხსნის შესიტყვებასთან დაკავშირებულ სემანტიკურ ბუნდოვანებას და ერთი ენიდან მეორეზე ზეპირი თუ წერიტი თარგმანის განხორციელებისას ეკვივალენტური კონსტრუქციის მოძებნას გაუადვილებს.

დასკვნის სახით, შეიძლება ვთქვათ, როგორც არ უნდა იყოს ფრაზეოლოგიზმები თუ იდიომატური გამონათქვამები, მათი როლი სხვადასხვა ენის მატარებელთა შორის კომუნიკაციის პროცესში უზარმაზარია. შესაძლოა ითქვას, რომ სწორედ ფრაზეოლოგიზმების კომპარატივისტული კვლევის სფერო იძლევა ენის ერთეულთა და ზოგადად ენობრივი პროცესების წვდომის საშუალებას რთული ლექსიკოლოგიური კომბინაციების ყველაზე უფრო საფუძვლიანი გაგებისა და ინტერპრეტაციის გზით. მიგვაჩნია, რომ ფრაზეოლოგიისა და ფრაზეოლოგიის მიმართულებებით ფრაზეოლოგიური კვლევები ლინგვისტიკის სფეროში მომავლის კვლევებად უნდა მივიჩნიოთ.

ლიტერატურა :

1. Ballard, Michel. (1992): *Le commentaire de traduction anglaise*. Nathan Université, Paris;
2. Colson, Jean-Pierre (1995): *Quelques remarques sur l'enseignement de la phraséologie aux futurs traducteurs et interprètes*, Le Langage et l'Homme, XXX, 2-3. 147-156;
3. Durand Charles X. (1999): *La langue française : atout ou obstacle*, halaman Presses Universitaire du Mirail;
4. Sułkowska, Monika (2013): *De la phraséologie à la phraséodidactique. Études théoriques et pratique*. Katowice: Wydawnictwo UŚ.
5. Adverbiaux cadratifs et expressions référentielles dans les articles journalistiques : étude comparée français - anglais
6. Agnès CELLE et Emmanuel BAUMER () : Adverbiaux cadratifs et expressions référentielles dans les articles journalistiques : étude comparée français – anglais
<https://journals.openedition.org/erea/3450>

Bela Khabeishvili, Tsiuri Akhvlediani

Iv. Javakhishvili Tbilisi State University

The Role of Comparative analysis of Phraseologies in Phraseodidactics and Phrase Translation

Abstract

Many ethnocultural characteristics of language carriers, peculiarities of traditions, everyday life are reflected in the lexical groups of phraseologies. Phraseologisms preserve the thoughts of a certain epoch society, expressing the ethnos's worldview, phobias, superstitions and traditions.

The paper presents a comparative analysis of French and English phraseologies, which aims to reveal semantic features, while emphasizing the importance of research in the areas of phraseodidactics and translation.

Ongoing scientific research in the field of comparative linguistics in relation to these new disciplines will be written in a practical linguistic context, which emphasizes the importance of understanding and using them in the process of translation and foreign language learning/teaching.

Key words : language, culture, ethnoculture, phraseologisms, phraseodidactics, phrase translation.